BIAŁY WYWIAD

Otwarte źródła informacji – wokół teorii i praktyki

Pod redakcją naukową
Wojciecha Filipkowskiego
i Wiesława Mądrzejowskiego

C.H.BECK

BIAŁY WYWIAD

BIAŁY WYWIAD

Otwarte źródła informacji – wokół teorii i praktyki

Pod redakcją naukową
Wojciecha Filipkowskiego
i Wiesława Mądrzejowskiego

Wydawnictwo C.H. Beck
Warszawa 2012

Redaktor prowadzący: Natalia Adamczyk

Recenzja naukowa: prof. dr hab. Stanisław Hoc

Projekt okładki i stron tytułowych: GRAFOS

Ilustracja na okładce: © Maartje van Caspel

Praca naukowa finansowana ze środków na naukę
w latach 2009–2011 jako projekt rozwojowy.

Wydawnictwo C.H. Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: GRAFOS
Druk i oprawa: Elpil, Siedlce

ISBN 978-83-255-3425-7

ISBN e-book 978-83-255-3426-4

Spis treści

Spis skrótów 9
Wstęp 13
Introduction 20

„Biały wywiad" a bezpieczeństwo państwa (uwagi wprowadzające)
(*Krzysztof Prokop*) 27
Streszczenie 42
Summary 42

Rola „białego wywiadu" w działalności służb specjalnych na przestrzeni wieków
(*Andrzej Wojciulik*) 43
Streszczenie 55
Summary 55

„Biały wywiad" z perspektywy kryminalistyki (*Piotr Chlebowicz*) 56
Streszczenie 71
Summary 71

Wykorzystanie otwartych źródeł informacji przez instytucje finansowe
(*Marcin Wysocki*) 72
§ 1. Informacje wstępne 72
§ 2. Ocena wiarygodności klientów 73
§ 3. Analiza potencjalnych i aktualnych klientów 77
§ 4. Ocena konkurencji 79
§ 5. Regulacje, dobre praktyki branżowe 80
§ 6. Wskaźniki makroekonomiczne 82
§ 7. Podsumowanie 82
Streszczenie 84
Summary 84

Możliwości wykorzystania informacji z otwartych źródeł w pracy polskiej jednostki analityki finansowej (*Grzegorz Szczuciński*) 85
§ 1. Wstęp 86
§ 2. Polska jednostka analityki finansowej 86
§ 3. Instytucje obowiązane 88
§ 4. Jednostki współpracujące 94
§ 5. Jednostka analityki finansowej 96
§ 6. Podsumowanie 99
Streszczenie 100
Summary 100

ESOM jako narzędzie „białego wywiadu” (*Krzysztof Wiciak*) 102
Streszczenie 115
Summary 116

„Biały wywiad” w Policji (*Wiesław Mądrzejowski*) 117
§ 1. Wstęp 118
§ 2. Źródła „białego wywiadu” policyjnego (kryminalnego) 119
§ 3. Uzyskiwanie przez Policję informacji ze źródeł otwartych jako czynność operacyjno-rozpoznawcza 122
§ 4. Zakres wykorzystania „białego wywiadu” w Policji 127
§ 5. Kierunki wykorzystania informacji uzyskiwanych z „białego wywiadu” 127
§ 6. Zagrożenia wynikające z wykorzystywania efektów „białego wywiadu” kryminalnego 128
1. Zagrożenia po stronie jednostki zamawiającej 128
2. Zagrożenia po stronie wykonawcy 129
3. Przygotowanie policjantów do korzystania ze źródeł otwartych 131
4. Próba opracowania policyjnego System Białego Wywiadu (SBW) 132
Streszczenie 134
Summary 134

Wykorzystywanie otwartych źródeł informacji. Wyniki badań ankietowych (*Wojciech Filipkowski*) 135
§ 1. Metodologia badań 135
1. Cel i metoda badawcza 135
2. Charakterystyka populacji 138
§ 2. Prezentacja wyników badań 141
1. Zagadnienia wprowadzające 141
2. Zagadnienia szczegółowe 144
§ 3. Podsumowanie 160
Streszczenie 163
Summary 163

Wykorzystanie tzw. białego wywiadu w działalności analityczno-informacyjnej Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (*Bogdan Święczkowski*) 164
Streszczenie 178
Summary 178

Wykorzystanie otwartych źródeł informacji w pracy prokuratora (*Jędrzej D. Pogorzelski*) 179
§ 1. Wprowadzenie 180
§ 2. Rodzaje i charakterystyka baz danych 182
1. Zamknięte bazy danych 182
2. Komercyjne otwarte bazy danych 182
3. Powszechne otwarte bazy danych 183
§ 3. Badania diagnostyczne wśród prokuratorów 184
1. Otwarte źródła informacji w opinii prokuratorów 185
2. Wszczęcie postępowania przygotowawczego na podstawie otwartych źródeł informacji 186
§ 4. Podsumowanie 194
Streszczenie 196
Summary 196

Analiza otwartych źródeł internetowych z zastosowaniem metodologii sieci społecznych (*Anna Zygmunt*, *Jarosław Koźlak*, *Edward Nawarecki*) 197
§ 1. Wstęp 198
§ 2. Internetowe media społeczne 199
1. Informacyjna rola Internetu 199
2. Blogi i blogosfera 200
3. Możliwe kierunki badań nad blogosferą 201
§ 3. Sieci społeczne, ich własności i miary 202
1. Stopnie wierzchołków 203
2. Środek ciężkości 203
3. Centralność *Betweeness* 204
4. Centralność *Closeness* 204
5. Centralność Markowa 204
6. K-krokowa Centralność Markova 205
7. Stopień koncentracji i autorytet 205
8. Ranking *Page'a* 206
9. Ważone ścieżki 207
§ 4. Identyfikacja wpływowych blogerów 207
1. Statyczna analiza miar SNA 208
2. Dynamiczna analiza miar 210
3. Wyszukiwanie postów zainspirowanych innym postem 211
§ 5. Analiza społeczności 213
1. Klasyfikacja blogów na podstawie treści 214
2. Grupy tematyczne i ich cechy charakterystyczne 215
3. Ewolucja grup 215
§ 6. Podsumowanie 219
Streszczenie 221
Summary 221

Internet a OSINT – szanse i praktyczne zastosowania (*Przemysław Maciołek*) 222
§ 1. Wstęp 223
§ 2. Źródła danych – skąd można czerpać informacje? 225
1. Serwisy informacyjne, portale, wortale 225
2. Blogi (dzienniki internetowe) 226

3. Fora internetowe, listy dyskusyjne ... 227
4. Otwarte serwisy Chat oraz IRC ... 228
5. Serwisy społecznościowe ... 229
6. Inne rodzaje źródeł internetowych ... 229
§ 3. Metody wydobywania i analizy danych ... 232
1. Wybór źródeł danych ... 232
2. Proces pobierania i wydobywania informacji ... 232
3. Analiza sieci powiązań ... 237
4. Wyszukiwanie pojęciowe ... 238
5. Analiza sentymentu (opinii) ... 239
6. Śledzenie trendów ... 239
7. Inne ... 241
§ 4. Podsumowanie ... 241
Conclusions ... 243

Spis skrótów

Akty prawne

ABWiAWU	ustawa z 24.5. 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu (Dz.U. Nr 74, poz. 676 ze zm.)
KK	ustawa z 6.6. 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 ze zm.)
KKW	ustawa z 6.6. 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. Nr 90, poz. 557 ze zm.)
KK z 1932 r.	rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 11.7 1932 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 1932 r. Nr 60, poz. 571)
KK z 1969 r.	ustawa z 19.4. 1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. 1969 nr 13 poz. 94)
KKS	ustawa z 10.9. 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. Nr 23, poz. 930 ze zm.)
Konwencja z Palermo	Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęta uchwałą A/RES/55/25 z 15.11.2000 r. z okazji 55. sesji Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych
KPK	ustawa z 6.6. 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555. ze zm.)
OchrDanOsobU	ustawa z 29.8.1997 r. o ochronie danych osobowych (t.j. Dz.U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 ze zm.)
PDOFizU	ustawa z 26.7.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (t.j. Dz.U. z 2010 r. Nr 51, poz. 307 ze zm.)
PolU	ustawa z 6.4. 1990 r. o Policji (Dz.U. z 2002 r. Nr 7, poz. 58 ze zm.)
PrzeciwdziałaniePraniuU	ustawa z 16.11.2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (t.j. Dz.U. z 2010 r. Nr 46, poz. 276 ze zm.)
SKWiSWWU	ustawa z 9.6.2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (Dz.U. Nr 104, poz. 709 ze zm.)
StrażGranU	ustawa z 12.10. 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. Nr 78, poz. 462 ze zm.)

ŚwiadKorU	ustawa z 25.6. 1997 r. o świadku koronnym (t.j. Dz.U. z 2007 r. Nr 36, poz. 232 ze zm.)
TUE	Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz.Urz. UE C 115 z 9.5. 2008 r., s. 13)

Organy i instytucje

ABW	Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
ASW	Akademia Spraw Wewnętrznych
AW	Agencja Wywiadu
BALTCOM	Grupa Zadaniowa ds. Przestępczości Zorganizowanej
CBŚ KGP	Centralne Biuro Śledcze Komendy Głównej Policji
CEPOL	Europejskie Kolegium Policyjne
CIROC	Centrum ds. Informacji i Badań nad Przestępczością Zorganizowaną
CS SG	Centrum Szkolenia Straży Granicznej
CZSW	Centralny Zarząd Służby Więziennej
Eurojust	Europejska Jednostka Współpracy Sądowej
Europol	Europejskie Biuro Policji
EWG	Europejska Wspólnota Gospodarcza
FRONTEX	Europejska Agencja Zarządzania Współpracą Operacyjną na Granicach Zewnętrznych Państw Członkowskich Unii Europejskiej
GIIF	Generalny Inspektor Informacji Finansowej
GUC	Główny Urząd Ceł
IASOC	Międzynarodowe Stowarzyszenie Badań nad Przestępczością Zorganizowaną
Interpol	Międzynarodowa Organizacja Policji Kryminalnej
KCIK	Krajowe Centrum Informacji Kryminalnych
KG MO	Komenda Główna Milicji Obywatelskiej
KGP	Komenda Główna Policji
KWP	Komenda Wojewódzka Policji
MEPA	Środkowoeuropejska Akademii Policyjna
MKPK	Międzynarodowa Komisja Policji Kryminalnej
MO	Milicja Obywatelska
MS	Ministerstwo Sprawiedliwości
MSWiA	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
OLAF	Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych
ONZ	Organizacja Narodów Zjednoczonych
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
UKIE	Urząd Komitetu Integracji Europejskiej

Publikatory i czasopisma

Biul. COS SG	Biuletyn Centralnego Ośrodka Szkolenia Straży Granicznej
Biul. RPO	Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich

BSP	Białostockie Studia Prawnicze
CzPiE	Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne
CzPKiNP	Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
Dz.U.	Dziennik Ustaw
Dz.Urz. UE	Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
GP	Gazeta Prawna
GS	Gazeta Sądowa
GSP-Prz. Orz.	Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
GW	Gazeta Wyborcza
Jur.	Jurysta
KZS	Krakowskie Zeszyty Sądowe
NP	Nowe Prawo
OSA	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSNKW	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNwSK	Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
PiP	Państwo i Prawo
PiŻ	Prawo i Życie
Pal.	Palestra
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
Prok. i Pr. Orzecznictwo	Prokuratura i Prawo, dodatek Orzecznictwo
PS	Przegląd Sądowy
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
Rzeczp.	Rzeczpospolita
SKKiP	Studia Kryminologiczne, Kryminalistyczne i Penitencjarne
WPP	Wojskowy Przegląd Prawniczy

Inne

art.	artykuł
ENA	europejski nakaz aresztowania
n.	następny (-a, -e)
Nr	numer
pkt	punkt
post.	postanowienie
poz.	pozycja
SIS	System Informacji Schengen
t.j.	tekst jednolity
uchw.	uchwała
uw.	uwagi
wyr.	wyrok
ze zm.	ze zmianami
zob.	zobacz

Wstęp

Obecnie mamy do czynienia z nieznaną wcześniej w historii intensywnością zdarzeń zachodzących w otaczającej nas rzeczywistości[1]. Poszczególne jednostki i ich organizacje codziennie podejmują wiele decyzji, uczestniczą w wydarzeniach w sposób aktywny lub bierny. Co więcej, wszystko to jest nam relacjonowane przez tradycyjne i nowoczesne środki masowego przekazu 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu. Jesteśmy zalewani przez morze danych i informacji dochodzących do nas różnymi kanałami, niezależnie czy tego chcemy, czy też nie. Stajemy się społeczeństwem informacyjnym ze wszystkim dobrymi i złymi tego stronami[2].

Ponadto rozwój techniki, zwłaszcza teleinformatycznej, nie jest tutaj bez winy[3]. Umożliwia ona nam dostęp do danych o wydarzeniach, które działy się lub dzieją się nawet w najdalszych zakątkach świata. Mamy dostęp do przekazów wideo, nagrań dźwiękowych, tekstowych, innymi słowy multimedialnych. Nie potrzebujemy już żadnych skomplikowanych lub ciężkich urządzeń, które pozwalałyby na odbiór danych i informacji. Ponieważ jest takie zapotrzebowanie, to znajdują się podmioty, które oferują nam odpowiednie usługi i urządzenia. Słowem-kluczem staje się mobilność nie tylko osób, lecz także oferowanych nam usług.

Nie musimy być tylko biernymi odbiorcami przekazywanych nam treści. Technika pozwala nam stać się także kreatorem rzeczywistości, komentatorem wydarzeń. Możemy wchodzić w interakcje z rzeczywistością na wielu poziomach, za pomocą wielu kanałów dystrybucji informacji. Niektórzy idą krok dalej i manipulują nią. Pozwalają odbiorcom informacji na dostęp tylko do wybranej części rzeczywistości,

---

[1] *K. Dobrzeniecki*, Lex Informatica, Toruń 2008, s. 41.

[2] *R. Tadeusiewicz*, Nowe technologie dowodowe dla przestępstw popełnionych w obszarze Społeczeństwa Informacyjnego, [w:] *L. Gardocki*, *J. Godyń*, *M. Hudzik*, *L.K. Paprzycki* (red.), Nowe technologie dowodowe a proces karny, Warszawa 2007, s. 19 i n.

[3] *A. Adamski*, Prawo karne komputerowe, Warszawa 2000, s. XV i n.

narzucają nam swój pogląd na wydarzenie, mieszają dane o zdarzeniu i osobach w nim uczestniczących z własną narracją, komentarzem.

Współcześnie podstawowym problemem jest możliwość (lub w zasadzie jej brak) oddzielenia samych danych o zdarzeniu od komentarzy dodanych przez podmioty przedstawiające nam te dane, a które mogą w sposób mniej lub bardziej świadomy przekłamywać opis zdarzenia.

Oczywiście organy państwowe zawsze poszukiwały źródeł informacji, które byłyby pomocne w podejmowaniu decyzji lokalnie, jak i ważnych dla całego państwa. Decyzji, od których zależało często bezpieczeństwo państwa: wewnętrzne i zewnętrzne. Od wieków wykorzystywano informatorów, agentów, inne osobowe źródła informacji, przechwytywano i czytano dokumenty zanim stały się one publicznymi. Wszystko to, aby wiedzieć więcej, poznać zamiary wroga, wyprzedzić go, mieć czas na przygotowanie strategii obronnej lub właśnie wykonać wyprzedzający atak.

Jedną z takich technik był i jest tzw. biały wywiad[4]. W odróżnieniu od innych metod pozyskiwania i analizowania informacji przez agendy państwowe, nie miał on charakteru skrytego, tajnego, nielegalnego. Wręcz przeciwnie, korzystał on z powszechnie dostępnych, jawnych źródeł informacji, nie stosowano przy tym żadnych działań operacyjnych. Przymiotnik „biały" miał wprost sugerować jego swoistą niewinność w odróżnieniu od innych metod. Dawniej polegał on na czytaniu książek, ulotek, napisów na murach czy wycinaniu z gazet informacji, które mogły się przydać, a które to dotyczyły zdarzeń, osób lub miejsc będących w zainteresowaniu odpowiednich służb specjalnych[5], w tym wywiadowczych, kontrwywiadowczych albo dyplomatycznych.

Wraz z intensywnym rozwojem społeczeństwa informacyjnego ilość i kategorie źródeł danych i informacji uległy multiplikacji. Wynika to z oddania w ręce każdego obywatela możliwości komunikowania się za pomocą światowej sieci informatycznej – Internetu. Coś, co w założeniu miało pomóc w koncentracji i wymianie wiedzy naukowej lub wojskowej, uległo całkowitemu upowszechnieniu. Jednocześnie ze wzrostem ilości i kategorii źródeł spadła jakość przekazywanych danych i informacji, w kontekście jej wiarygodności i przydatności dla innych użytkowników sieci, w tym organów państwowych.

Ponadto, we współczesnym społeczeństwie informacja staje się jednym z najważniejszych katalizatorów, czynników leżących u podstaw decyzji podejmowanych nie tylko przez pojedyncze osoby czy korporacje, lecz także całe państwa lub ich organizacje. Pozyskiwanie i analiza informacji przestały być domeną tajnych agend państwowych. Stały się normalną praktyką w każdym gospodarstwie domo-

[4] Zob. *J.W. Wójcik*, Kryminologiczne i kryminalistyczne problemy funkcjonowania wywiadu gospodarczego, [w:] *R. Borowiecki*, *M. Romanowska* (red.), System informacji strategicznej. Wywiad gospodarczy a konkurencyjność przedsiębiorstwa, Warszawa 2001, s. 334 i n.

[5] Z tego zakresu są prowadzone szkolenia m.in. przez Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego pt. „Biały wywiad – zbieranie informacji z otwartych baz danych", zob. *P. Potejko*, 10 lat Centralnego Ośrodka Szkoleniowego ABW w Emowie, Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego 2011, Nr 3, s. 198.

wym czy też podmiocie gospodarczym. Powstały także nowe zakresy usług związanych z tym, co kiedyś było nazywane białym wywiadem.

Celem niniejszej pracy zbiorowej jest opis współczesnych, wybranych aspektów wykorzystywania informacji pochodzących z otwartych źródeł. W nomenklaturze anglojęzycznej ostatnich lat upowszechniło się pojęcie *open source intelligence* (skrót OSInt lub OSINT)[6]. Pojęcie to obejmuje dwa podstawowe procesy: uporządkowany sposób pozyskiwania i następnie analizowania informacji celem wykorzystania jej w procesach decyzyjnych o charakterze politycznym, gospodarczym czy też militarnym. W niniejszej pracy zbiorowej, w zależności od charakteru i celu wykorzystania otwartych źródeł, występują terminy „biały wywiad" lub *open source intelligence*. Pierwszy z nich jest domeną agend rządowych odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa. Drugi wydaje się bardziej pojemny i może mieć zastosowanie także w sektorze prywatnym.

Nie przyjęliśmy jednej definicji obu tych terminów. Był to zabieg celowy, aby pokazać różnorodność problemów i punktów widzenia na opisywane w pracy metody wykorzystywania otwartych źródeł informacji. U podstaw tego leżało założenie, iż praca ma stanowić wstęp do dyskusji nad tymi metodami w praktyce podmiotów z sektora publicznego i prywatnego.

W przekonaniu redaktorów niniejszej pracy zbiorowej należy:

Po pierwsze podjąć próbę standaryzacji metod pozyskiwania i analizy informacji ze współczesnych źródeł otwartych.

Po drugie poddać analizie wprowadzenie tych metod do pracy organów państwowych, jak również podmiotów sektora prywatnego.

Wreszcie po trzecie dokonać diagnozy wybranych kwestii prawnych stosowania tego typu metod w praktyce podmiotów w obu sektorach.

Podkreślenia wymaga fakt, iż obecnie niewiele jest opracowań w języku polskim, które opisywałyby tego typu metody. Zwykle odnoszą się one jedynie do wąskich obszarów wiedzy i zastosowań[7]. Ponadto, trudno jest znaleźć prace dotykające prawnych i kryminalistycznych aspektów wykorzystania informacji z otwartych źródeł na potrzeby organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości[8]. Niniejsza praca stara się wypełnić tę lukę w wiedzy poprzez wielopłaszczyznowe podejście do tego zagadnienia. Na jej treść składa się 12 opracowań.

---

[6] Por. NATO Open Source Intelligence Handbook, NATO, listopad 2001; Intelligence Exploration of the Internet, NATO, październik 2002 – opublikowane m.in. na stronie internetowej OSS.NET: http://www.oss.net/extra/news/?module_instance=1&id=1127; lub też strona internetowa International Relations and Security Network (ISN), Zurich, Switzerland: http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?id=115013&lng=en.

[7] Zob. *T.R. Aleksandrowicz*, Biały wywiad w walce z terroryzmem, [w:] *K. Liedel*, *P. Piasecka* (red.), Rola mediów w przeciwdziałaniu terroryzmowi, Warszawa 2009; *K. Liedel*, *T. Serafin*, Otwarte źródła informacji w działalności wywiadowczej, Warszawa 2011.

[8] Zob. *J.W. Wójcik*, Kryminologiczne i kryminalistyczne problemy, s. 326 i n.

Pierwsze z nich, autorstwa prawnika-konstytucjonalisty dr. *K. Prokopa*, pracownika Uniwersytetu w Białymstoku, jest zatytułowane „Biały wywiad a bezpieczeństwo państwa (uwagi wprowadzające)". Dotyczy ono zagadnień związanych z szeroko rozumianym bezpieczeństwem państwa i obywateli. Biały wywiad miał i nadal ma do odegrania ogromną rolę w urealnieniu tego jednego z najważniejszych zadań państwa wobec swoich obywateli. Pojawia się jednak problem zakresu uprawnień organów państwowych do pozyskiwania i analizowania informacji z otwartych źródeł. Czy prawo pozwala na tego typu działania? Czy istnieją odpowiednie gwarancje przed ingerencją państwa w podstawowe prawa i wolności jednostki? Opracowanie to ma za zadanie nakreślić tło dla prowadzonych dalej rozważań odnoszących się do prawnych aspektów wykorzystywania źródeł otwartych.

Drugie z opracowań ma charakter rysu historycznego. Jego autorem jest historyk Instytutu Pamięci Narodowej (oddział w Białymstoku) *A. Wojciulik*, a nosi ono tytuł „Rola białego wywiadu w działalności służb specjalnych na przestrzeni wieków". Stanowi ono kontynuację pewnych rozważań wprowadzających, tym razem o charakterze historycznym. Autor starał się przedstawić rosnące znacznie tego rodzaju aktywności agend państwowych wraz ze wzrostem znaczenia informacji we współczesnym społeczeństwie. Autor zarysował także możliwe zastosowanie białego wywiadu w działalności gospodarczej. Analiza ta została zilustrowana przykładami historycznymi od starożytności aż po czasy współczesne.

Kolejne opracowanie zostało przygotowane przez prawnika dr. *P. Chlebowicza* z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Nosi ono tytuł „Biały wywiad z perspektywy kryminalistyki". Jest to zapewne pierwsze w polskiej literaturze opracowanie, które eksploruje niezbadany dotąd obszar wykorzystania informacji z otwartych źródeł w pracy organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Zdaniem Autora aktywność ta mieści się przede wszystkim w obrębie taktyki kryminalistycznej i ma znaczenie głównie wykrywcze czy też diagnostyczne. Pozostaje jeszcze kwestia dowodowego wykorzystania zebranych w ten sposób informacji w procesie karnym. Autor trafnie też zauważa, że zbieraniem i analizowaniem informacji z otwartych źródeł zajmują się nie tylko agendy państwowe, lecz także przestępcy.

Wykorzystywanie otwartych źródeł nie jest w chwili obecnej domeną organów państwowych. Potwierdzeniem tego jest opracowanie pracownika banku *M. Wysockiego* pt. „Wykorzystanie otwartych źródeł informacji przez instytucje finansowe". Informacje publikowane w sposób jawny mogą pomóc instytucjom finansowym w prowadzeniu swojej działalności. Ich wykorzystanie ma wielorakie znaczenie. Informacje pozwalają na poszerzenie wiedzy o standardach postępowania, dobrych praktykach, sprawdzenie wiarygodności klienta, przeprowadzenia różnego rodzaju analiz ryzyka, ale także na efektywną walkę z konkurencją na rynku usług finansowych.

Kolejne opracowanie pozostaje w obszarze analizy finansowej. Pracownik Departamentu Informacji Finansowej Ministerstwa Finansów *G. Szczuciński* przygotował tekst pt. „Możliwości wykorzystania informacji z otwartych źródeł w pracy polskiej jednostki analityki finansowej". Korzystanie z otwartych źródeł może być

realizowane przez różne instytucje przeciwdziałające procederowi prania pieniędzy lub zwalczające go na podstawie ustawy z 16.11.2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu[9]. Mogą to być same instytucje obowiązane typujące transakcje podejrzane lub analizujące profil działalności swojego klienta. Po drugie, analitycy Departamentu Informacji Finansowej Ministerstwa Finansów mogą posiłkować się tymi źródłami przy ocenie podejrzeń zgłaszanych przez instytucje obowiązane lub wykonywać analizy z własnej inicjatywy.

Szóste opracowanie pt. „Elektroniczny System Odzyskiwania Mienia jako narzędzie białego wywiadu" jest autorstwa kolejnego pracownika Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie dr. *J. Wiciaka*. ESOM wraz ze swoim komponentem opierającym się na współczesnych źródłach otwartych stanowi praktyczną implementację założeń białego wywiadu w praktykę funkcjonariuszy policji. System ten wskazuje także na metodologię postępowania przy pozyskiwaniu i analizie informacji pochodzących z różnych źródeł dostępnych funkcjonariuszom policji. Autor w szczególności opisuje przydatność tego narzędzia w trakcie prowadzenia śledztw finansowych.

Siódme z opracowań jest autorstwa prawnika dr. *W. Mądrzejowskiego*, pracownika Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie i nosi tytuł „Biały wywiad w Policji – możliwości wykorzystania". Jest to jedno z pierwszych opracowań przedstawiających w sposób kompleksowy zakres zagadnień związanych z wykorzystaniem otwartych źródeł w pracy policji. Autor porusza tutaj zagadnienia prawne stosowania tego typu działań przez funkcjonariuszy policji. W sposób szczegółowy przedstawia on katalog źródeł otwartych, z których mogą korzystać funkcjonariusze w swojej pracy oraz zakres ich zastosowania. Autor porusza także kwestie przygotowania merytorycznego funkcjonariuszy policji do pozyskiwania i analizowania informacji z tego typu źródeł. Opracowanie kończy się prezentacją założeń Systemu Białego Wywiadu w pracy policji.

Ósme opracowanie autorstwa dr. *W. Filipkowskiego* pt. „Wykorzystanie informacji z otwartych źródeł w opinii funkcjonariuszy policji" stanowi prezentację wyników badań ankietowych wśród funkcjonariuszy policji dotyczących wykorzystywania informacji z otwartych źródeł. Badania przeprowadzono w dwóch grupach badawczych o łącznej liczbie 263 respondentów. Pierwsza z nich składała się z 171 funkcjonariuszy policji z całej Polski biorących udział w kursach zawodowych w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie. Do drugiej grupy należeli funkcjonariusze garnizonu wielkopolskiego policji. Liczyła ona 92 respondentów. Są to pierwsze tego typu badania przeprowadzone w Polsce.

Kolejne opracowanie zostało przygotowane przez Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w latach 2006–2007 – *B. Święczkowskiego*. Jest ono zatytułowane „Wykorzystanie tzw. białego wywiadu w działalności analityczno-informacyjnej Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego". Przedstawiono w nim możliwości prawne pozyskiwania, gromadzenia i przetwarzania przez ABW – polską cywilną we-

[9] Dz.U. z 2010 r. Nr 46, poz. 276 ze zm.

wnętrzną służbę specjalną – informacji ze źródeł jawnych (tzw. białego wywiadu) oraz ograniczenia przedmiotowo-terytorialne ABW w tym zakresie. Autor po przedstawieniu historii i struktury ABW koncentruje się na działaniach wyspecjalizowanych jednostek analityczno-informacyjnych ABW: Centrum Analiz i Centrum Antyterrorystycznego. Opracowanie kończy postulat powołania centralnej instytucji analityczno-informacyjnej zajmującej się przetwarzaniem i gromadzeniem informacji oraz danych jawnych i niejawnych pozyskiwanych.

Dziesiąte opracowanie pt. „Wykorzystanie otwartych źródeł w pracy prokuratora" zostało przygotowane przez prokuratora *J. Pogorzelskiego*. Zdaniem Autora korzystanie z informacji z otwartych źródeł może stanowić wsparcie dla pracy prokuratora, a tym samym stanowić istotny i skuteczny sposób walki z przestępczością. Opracowanie pokazuje konkretne przykłady otwartych źródeł, które mogą zostać wykorzystane przez prokuratorów. Autor nie bał się także poruszyć trudnej kwestii wykorzystania informacji pochodzących z takich źródeł w materiale dowodowym postępowania karnego. Oprócz aspektów teoretycznych Autor pokusił się o przeprowadzenie badań w postaci wywiadu z prokuratorami z okręgów apelacji gdańskiej i białostockiej. Stanowi to ciekawy aspekt praktyczny i empiryczny opracowania.

Ostatnie dwa opracowania dotyczą najważniejszego współcześnie otwartego źródła informacji – Internetu. Nie ograniczają się one do opisu różnych kategorii źródeł informacji, jakie możemy w nim znaleźć. Pokazują natomiast, w jaki sposób można zaprząc rozwiązania informatyczne do efektywnego przeszukiwania i analizowania zalewających nas informacji. Opracowania te stanowią twórcze uzupełnienie i rozwinięcie prowadzonych wcześniej rozważań historycznych, prawnych i kryminalistycznych. Są one także wynikiem współpracy prawników, kryminologów z informatykami zapoczątkowanej przez projekty Polskiej Platformy Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Zaprezentowane tam rozwiązania miały posłużyć również zainspirowaniu praktyków organów ścigania, wymiaru sprawiedliwości, jak również przedstawicieli sektora prywatnego do skorzystania z nich w swojej pracy zawodowej.

Pierwsze z opracowań technicznych zostało przygotowane przez zespół pracowników naukowych Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie składający się z prof. dr. hab. inż. *E. Nawareckiego*, dr inż. *A. Zygmunt* oraz dr. inż. *J. Koźlaka*. Jest on zatytułowany „Analiza otwartych źródeł internetowych z zastosowaniem metodologii sieci społecznych". Autorzy postawili sobie za cel zaprezentowanie możliwości, jakie niesie ze sobą metoda sieci społecznych, jako jednej z metod przydatnych do wspierania działań z zakresu białego wywiadu. Metoda pozwala np. na identyfikację podmiotów wśród całej społeczności, które są na tyle znaczące, że wywierają wpływ na pozostałych jej członków. Jest to tylko jedno z możliwych zastosowań tej metody.

Drugie z opracowań autorstwa *P. Maciołka* – doktoranta na Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie i jednocześnie właściciela Luminis Research sp. z o.o. – jest zatytułowane „Internet a OSInt – szanse i praktyczne zastosowania". Autor przedstawia rozwijaną przez niego – w ramach prac badawczo-rozwojowych – usługę internetową pozwalającą na pozyskiwanie i analizę informacji pochodzących z wy-

branych źródeł internetowych. Opiera się ona na osiągnięciach stosunkowo nowej dziedziny wiedzy, jaką jest lingwistyka komputerowa. Umożliwia ona m.in. znalezienie dodatkowych relacji między autorami informacji, efektywniejsze wyszukiwanie itd. Co ciekawe, usługi tego rodzaju są już oferowane na rynku i przyciągają uwagę nie tylko organów ścigania, służb specjalnych, lecz także podmiotów sektora prywatnego, np. instytucji finansowych, firm marketingowych, wywiadowni gospodarczych. Stanowi to jedynie potwierdzenie tezy stawianej na kartach niniejszego opracowania, że krąg podmiotów korzystających z otwartych źródeł informacji jest nieograniczony.

Redaktorzy oraz Autorzy chcieliby podziękować wszystkim osobom za pomoc w przygotowaniu niniejszej pracy zbiorowej. W szczególności podziękowania kierujemy do osób, które służyły konsultacjami oraz uczestniczyły w badaniach ankietowych i wywiadach, a których wyniki stanowią ważną część niniejszej pracy.

Badania przeprowadzone zostały w ramach projektu rozwojowego Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego pt. „Prawne i kryminologiczne aspekty wdrożenia i stosowania nowoczesnych technologii służących ochronie bezpieczeństwa wewnętrznego" – Nr 0R00003707, realizowanego przez konsorcjum naukowo-przemysłowe Uniwersytetu w Białymstoku i PPBW spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością. Z tego też projektu sfinansowano niniejszą publikację.

dr *W. Filipkowski*
dr *W. Mądrzejowski*